

ЛИЗИНГ – ВЛИЯНИЕ НА ПРОМЕНИТЕ В МСФО 16 ЛИЗИНГ ВЪРХУ ПРЕДСТАВЯНЕТО НА ПРЕДПРИЯТИЯ ОТ ТРАНСПОРТНИЯ СЕКТОР

Магдалена Петрова-Кирова
mpetrova_kirova@abv.bg

**ВТУ „Тодор Каблешков” 1574 София, ул. „Гео Милев” №158
БЪЛГАРИЯ**

Ключови думи: лизинг, активи с право на ползване, пасиви по лизинг

Резюме: От 1 януари 2019 г. влезе в сила новият Международен стандарт за финансово отчитане – МСФО 16 Лизинги, чрез който се въвежда единен модел за отчитане на финансовия и оперативния (експлоатационния) лизинг при лизингополучателите. Основните изменения са свързани с финансовото отчитане на експлоатационния лизинг. Съгласно промените, наетите активи следва да се класифицират като „активи с право на ползване“ и да се включат в счетоводния баланс на наемателите. Това изменение от една страна е свързано с необходимостта от повишаване съпоставимостта на информацията, включена във финансовите отчети на предприятията лизингополучатели както по линия на финансов, така и по линия на договор за оперативен лизинг. От друга страна е продиктувано от недостатъчното оповестяване на информация от предприятията във връзка с оперативния лизинг. Целта на новия стандарт е лизингодателите респ. лизингополучателите да подобрят финансовото отчитане на лизинговите договори, с което да задоволят информационните нужди на заинтересованите страни, предоставяйки им достоверна информация относно финансовото и имущественото състояние на предприятието. Това изменение в нормативната уредба ще окаже съществено влияние върху финансовото представяне на част от транспортните предприятия, които осъществяват товарни респ. пътнически превози с чужди (наети) транспортни средства. Обект на настоящия доклад са транспортни предприятия с договори за оперативен лизинг – които не разполагат със собствен автопарк и чиито годишни финансови отчети (ГФО) се изготвят в съответствие с международното счетоводно законодателство.

Въведение

Лизингът е основно средство за финансиране дейността на много организации, включително и транспортни предприятия за обезпечаване на основната им дейност с транспортни средства. Чрез него предприятията имат възможност да използват нетекущи активи без значителни първоначални инвестиции, генериращи изходящи парични потоци.

„- от счетоводна гледна точка при използване на лизинговата форма ще могат да се планират по-ниски финансови разходи за лизингодателя, да се разпредели рискът от моралното и физическото изхабяване на актива, да се подобри ликвидността и платежоспособността на транспортната фирма.“^[1]

На 13. януари 2016 г. беше публикуван Международен стандарт за финансово отчитане (МСФО) 16 Лизинг от Съвета по международни счетоводни стандарти. Съгласно Регламент (ЕС) № 2017/1986 на Комисията от 31. октомври 2017 г. предприятията, отчитащи се в съответствие с международните счетоводни стандарти, следва да прилагат МСФО 16 Лизинг и посочените в чл.1 изменения, най-късно от началната дата на първата финансова година, започваща на или след 1. януари 2019 г.^[2] Стандартът заменя МСС 17 Лизинг и три свързани с него разяснения.¹

Идеята на новия стандарт е да се регламентират принципите на признаване, оценяване, представяне и оповестяване на лизинговите договори по начин, който осигурява хармонизиране на финансовата информация и постигане висока степен на прозрачност и сравнимост на Годишните финансови отчети (ГФО).

Новият стандарт МСФО 16 Лизинг засяга предимно предприятия с договори за оперативен лизинг в т.ч. в световен мащаб голяма част от които са транспортни предприятия, чиито транспортни средства са обект на оперативен лизинг.

Целта на настоящото изследване е да се анализират някои основни моменти при отчитане на лизинга съгл. МСФО 16, включващи съществени промени в счетоводното отчитане и представянето на оперативния (експлоатационния) лизинг при лизингополучателите и отражението на тези промени върху финансовото представяне на предприятията от транспортния сектор.

Изложените по-долу разсъждения не обхващат всички счетоводни аспекти, свързани с лизинга, а представят основни моменти във връзка с конкретната тема на настоящия доклад.

I. Отчитане на оперативния лизинг при лизингополучателя в контекста на международната счетоводна уредба – основни моменти

Според отменения вече МСС 17 Лизинг, в сила до 31.12.2018 г.^[3], даден лизингов договор се класифицира като оперативен лизинг, ако с него по същество не се прехвърлят всички рискове и изгоди от собствеността върху актива. Лизингополучателите не следваше да отразяват оперативния лизинг в счетоводния баланс на предприятията, а представяха информацията задбалансово като условни активи и респ. пасиви на предприятието. Лизинговите плащания се признаваха като разход в отчета за всеобхватния доход по линейния метод, независимо от варианта на плащане на дължимите вноски² и оказваха влияние върху размера на счетоводно признатите разходи за наем за всеки отчетен период. Този начин на отразяване на оперативния лизинг до известна степен нарушаваше изискването за вярно и честно представяне на активите, пасивите, финансовото състояние и резултатите от дейността на предприятието пред потребителите на счетоводна информация респ. заинтересованите страни.^[4] Съгласно чл.19 от Закона за счетоводството, по размерен критерий като малки и средни предприятия (МСП) могат да се категоризират приблизително около 99% от предприятията, заети в транспортния сектор (вж. фиг.1).³

¹ КРМСФО 4 Определяне дали дадено споразумение съдържа лизинг; ПКР 15 Оперативен лизинг – стимули; ПКР 27 Оценяване на съдържанието на операции, включващи правната форма на лизинг

² Според МСС 17 съществуват два варианта на плащане на дължимите вноски – равномерно изплащане т.е. на равни месечни вноски и неравномерно изплащане или чрез прогресивно намаляващи респ. увеличаващи се вноски.

³ Съгласно чл.19 от Закона за счетоводството предприятията се категоризират на микро-, малки, средни и големи предприятия в зависимост от сумата на нетните приходи от продажби, балансовата стойност на активите и средната численост на персонала.

Към 2017 г. приблизително 92% от МСП са със средна численост на персонала до 10 души. Това, от една страна, се свързва с намалена административна тежест по отношение на микро предприятията, които нормативно се задължават да изготвят само съкратен баланс по раздели и съкратен отчет за приходите и разходите (ОПР)^[4]. От друга страна, с това намаляване на регулаторната тежест се подценява необходимостта от представяне на информация на заинтересованите страни във връзка с определянето на ефекта, който лизинговите договори имат върху финансовото състояние, финансовите резултати и паричните потоци на тези предприятия като потенциални лизингополучатели.^[2]

Фиг. 1 Брой транспортни предприятия според числеността на персонала – 2017 г.^[5]

Във връзка с представените по-горе несъвършенства в отчитането на лизинговите договори и в отговор на необходимостта от ускоряване изграждането на Единен вътрешен пазар на финансови услуги, както и необходимост от увеличаване сравнимостта на финансовите отчети, подготвяни от публично търгувани предприятия,^[6] от 01.01.2019 г. влезе в сила новият стандарт МСФО 16 Лизинг, който засяга предимно предприятия с договори за оперативен лизинг респ. транспортни предприятия, чиито транспортни средства са обект на оперативен лизинг.

II. Основни промени в отчитането и представянето на оперативния лизинг при лизингополучателя в съответствие с МСФО 16 Лизинг

За да бъде определен един договор като лизингов, според МСФО 16, той следва да представлява или съдържа елементи на лизинг. За разлика от МСС 17, в класификацията за лизингов договор според новия стандарт се въвежда изискването за *контрол*.

1. Установяване на лизинг

В МСФО 16 е заложено изискването за установяване на лизинг като респ. даден договор е лизингов или съдържа елементи на лизинг, когато по силата на този договор се прехвърля **правото на контрол** над използването на **определен актив** за определен период от време срещу **възнаграждение**. Т.е. даден лизингов договор е лизинг или съдържа елементи на лизинг в случай, че:

- има *определен актив*;

- прехвърля се *правото на контрол* върху използването на определения актив за *определен период* срещу *възнаграждение*.

Правото на контрол се прехвърля, когато лизингополучателят може да ръководи използването на определения актив и да получава всички икономически ползи от употребата му за определен период⁴.

В случай, че договорът съдържа нелизингови компоненти, те следва да се отчетат отделно от лизинговете.

2. Отчитане на оперативния лизинг при лизингополучателя

Основна цел на новия международен стандарт за финансово отчитане (МСФО 16) е да отстрани недостатъците на МСС 17 като уеднакви до известна степен счетоводното отчитане на оперативния и финансовия лизинги и респ. да повиши съпоставимостта между финансовите показатели на предприятията, като промените са в отговор на информационните нужди на заинтересованите страни за оценка и вземане на обосновани управленски решения. В тази връзка чрез МСФО 16 Лизинг се въвежда единен модел при лизингополучателите за отчитане на оперативния и на финансовия лизинги. На началната дата на лизинга (както е при финансовия лизинг), следва да се признае актив и пасив:

- актив с право на ползване;
- пасив (задължение) по лизинга

Това е т. нар. подход на актива с право на ползване^[7] или балансов подход, който изисква **активите с право на ползване** да се включат в счетоводния баланс и респ. в амортизационния план на лизингополучателя. Изключения се допускат в два случая:

- при краткосрочни лизингови договори със срок до 12 месеца, които не съдържат опция за покупка;
- при активи с ниска стойност⁵.

В таблица 1 са представени основни промени в МСФО 16 спрямо МСС 17 по отношение на оперативния лизинг при лизингополучателя.

Таблица 1: Съпоставяне на МСС 17 и МСФО 16 Лизинги, във връзка с отчитане и представяне на оперативния лизинг при лизингополучателите

Критерии за сравнение:	Съгласно МСС 17	Съгласно МСФО 16
1. Първоначално признаване и оценка	<ul style="list-style-type: none"> - Наети чужди (условни) активи: <i>по справедлива стойност</i>; - Условни пасиви 	<ul style="list-style-type: none"> - Актив с право на ползване: <i>по цена на придобиване</i>; - Пасив по лизинг: <i>настоящата ст-ст на лизинговите плащания</i>
2. Последващо оценяване	-	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Модел цена на придобиване</i>; - <i>Модел на преоценената стойност</i>; - <i>Модел на справедливата стойност</i>⁶

⁴ Срокът на лизинга като елемент от формулата за изчисляване на настоящата стойност е от съществено значение за първоначалното оценяване и признаване на основния актив.

⁵ Според Б. Брезоева съгл. Основание за заключение ОЗ100 активи с ниска стойност са до 5 000\$

⁶ След началната дата предприятието следва да оцени актива с право на ползване, използвайки един от трите модела: цена на придобиване, преоценена или справедлива стойност, в зависимост от счетоводната политика на предприятието.

Промени в представянето и оповестяването:		
1. Отчет за финансовото състояние	<i>Не се включва в Отчета за финансовото състояние на лизингополучателите</i>	В актива: актив с право на ползване – представя се отделно от др. активи; В пасива: пасив (задължение) по лизинг – представя се отделно от др. пасиви ⁷
2. Отчет за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход	- <i>Други оперативни разходи (разходи за външни услуги)</i>	- <i>Разходи за амортизация:</i> на активите с право на ползване; - <i>Разходи за лихви:</i> на задължението за лизинг
3. Отчет за паричните потоци	Изходящи парични потоци: - <i>плащания за наем (парични потоци от оперативна дейност)</i>	Изходящи парични потоци: - <i>плащания по лизинг (парични потоци от финансова дейност)</i>
4. Приложение	<i>Основната информация, свързана с оперативния лизинг, се оповестява от лизингополучателите в Приложението на ГФО</i>	Задължително се оповестяват: - <i>краткосрочни лизингови договори;</i> - <i>активи с ниска стойност;</i> - <i>активи с право на ползване;</i> - <i>пасиви по лизинг и др.</i>

Източник: съставена от автора на база счетоводна нормативна уредба

Елементите, които следва да се включат в първоначалната оценка и признаване на актива с право на ползване и пасива по лизинга, са представени по-долу (табл. 2).

Таблица 2 Елементи на пасива по лизинга и на актива с право на ползване

Пасив по лизинга	Актив с право на ползване
<ul style="list-style-type: none"> • Фиксирани лизингови вноски; • променливи лизингови плащания, зависещи от индекс или процент;⁸ • променливи лизингови плащания, фиксирани по същество;⁹ • гаранции по остатъчна стойност; • опция за покупка; • неустойки по опция за прекратяване 	<p><u>Първоначална стойност на пасива по лизинга</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • плащания на началната дата или преди началната дата на лизинга; • първоначални преки разходи; • стимули по лизинга (приспадат се); • разходи за демонтаж и преместване на актива след изтичане на лизинговия договор

Източник: Б. Брезоева, семинар на тема „Новият МСФО 16 Лизинг и промени в други МСФО, приложими за 2019 г.“

В обобщение на данните от таблица 2 първоначалната стойност на пасива по лизинг е градивен елемент от първоначалната оценка на актива с право на ползване. Съгласно МСФО 16 *променливите лизингови плащания* като елемент на пасива по лизинга (табл. 2) и респ. включването им в цената на придобиване на актива с право на ползване, се отчитат различно в зависимост от техния вид. Например променливите лизингови вноски, които се определят въз основа на индекс или процент, се включват в

⁷ В случай, че активът с право на ползване и респ. пасивът по лизинга не бъдат представени отделно в Отчета за финансовото състояние, лизингополучателят следва да оповести статиите, които включват тези активи с право на ползване и респ. пасиви по лизинг.

⁸ Променливите лизингови плащания изменят своята стойност в съответствие с възникнали промени след началната дата на лизинга.

⁹ Това са плащания, чиято форма съдържа елемент на променливост, но по същество са задължителни т.е. неизбежни.

цената на пасива респ. актива с право на ползване. Променливи лизингови вноски, определящи се на база постигнати резултати или степен на използване на основния актив, следва да се отчитат като текущ разход. Това води до разлики в оценката и признаването на основния актив.

Във връзка с признаването на *актив с право на ползване* и респ. *пасив по лизинг*, както и начисляването на *амортизация* се променя моделът на признаване на разходите (табл. 1), заменяйки разходите за наем (разходи за външни услуги) с разходи за амортизация и лихви. Това се отразява и върху структурата и съдържанието на Отчета за паричните потоци, като класифицира оперативните във парични потоци от финансова дейност. От една страна разходите за наем (по МСС 17) би следвало да са еквивалентни на разходите за амортизация и лихви (по МСФО 16). От друга страна, поради ефекта на метода на ефективния лихвен процент, разходите за лихви са в по-голям размер в началото на периода и впоследствие намаляват, докато разходите за наем се отчитат на равни месечни вноски, което ще окаже влияние върху някои финансови показатели. Известно е, че „винаги когато в рамките на една година има не годишно, а по-често олихвяване (което е нормалната банкова и бизнес практика), то обявеният (номиналният) годишен лихвен процент е по-малък (по-нисък) от реално изисквания и плащан ефективен годишен лихвен процент.“^[8]

III. Отражение на промените в МСФО 16 Лизинг върху финансови показатели

Измерването на резултатите от дейността на предприятията, тяхното съпоставяне с резултати от предходни години, както и сравнението на постиженията с тези на конкурентите, са от съществено значение за оцеляването и развитието на стопанските единици.^[9]

За голяма част от предприятията информацията от финансовите отчети и в тази връзка финансовите показатели са в основата за определяне степента на постигане на целите и ефективността на стопанската дейност в предприятията, което е от съществено значение за заинтересованите страни.

Регулаторните изменения в МСФО 16 Лизинг се свързват с промени в част от финансовите показатели в рамките на счетоводния аналитичен модел, които могат да се класифицират в следните основни групи:

- 1) промени във финансови показатели, свързани с промени в активите на предприятието;
- 2) промени във финансови показатели във връзка с промените в привлечения капитал;
- 3) промени във финансови показатели, продиктувани от промени в стойността на собствения капитал.

Първата група промени са свързани с включване стойността на активите с право на ползване в баланса, което дава отражение върху финансовите показатели, изчисляващи се на база балансова стойност на активите. Основен показател в тази група е коефициентът за рентабилност на активите, чрез който се оценява ефективността от използването на ресурсите на предприятието. Друг модел за анализ и оценка на предприятията, както и за определяне на тяхното „финансово здраве“ е моделът на Altman. Чрез него се прогнозира опасността от банкрут, като съдържа относително независими показатели, в изчисляването на които е включена общата сума на активите. Резултатите от подобен анализ позволяват на заинтересованите страни да определят дали предприятието изпитва финансови затруднения.

Промените във втората група финансови показатели се свързват с включването на пасиви по лизинга в счетоводния баланс на предприятието. Това съответно предизвиква промени в привлечения капитал на предприятието, а оттам и върху

показателите за финансова устойчивост. Основни показатели от тази група са показателите за финансова автономност, коефициент на собственост и финансов ливъридж или коефициент на задлъжнялост. Финансовата устойчивост в икономическата литература се приема за компонент на общата (икономическа) устойчивост на предприятието, свързана с неговата платежоспособност и необходимо условие за развитието му.^[10] Равнището на платежоспособност, свързано със способността на предприятието да погасява своите текущи задължения, се характеризира с коефициентите за ликвидност. Показателите за ликвидност също се променят в съответствие с МСФО 16, което е свързано с разходите за лихви и по-специално с краткосрочната част на лихвените плащания.

Други показатели, които се променят във връзка с включването на пасива по лизинга в счетоводния баланс са коефициентите за рентабилност в т.ч. рентабилност на привлечения капитал и респ. рентабилност на база инвестиран капитал, в изчисляването на които се включва стойността на дългосрочните пасиви (задължения). Показателите за рентабилност се променят и във връзка с включване стойността на печалбата преди лихви и данъци (ЕБИТ) като основен компонент на коефициентите, в чиято стойност са включени разходите за амортизация (МСФО 16), но не и разходите за лихви, което формира разлика в стойността на печалбата съгласно МСФО 16 в сравнение с МСС 17.

Промените в собствения капитал са свързани преди всичко с промени в стойността на финансовия резултат.

В заключение следва да се обобщи, че промените в осчетоводяването на лизинга в т.ч. оперативния лизинг и промените наложени от влизането в сила на новия стандарт МСФО 16 дават отражение върху отчетността на предприятията от транспортния сектор дотолкова, доколкото те организират своето отчетване въз основа на международното счетоводно законодателство. През м. май 2019 г. бяха направени някои промени и в националния счетоводен стандарт СС 17 Лизинг в съответствие с хармонизирането на националната с международната нормативна уредба.

ЛИТЕРАТУРА:

- [1] Станева В., „Съставяне на счетоводен и данъчен амортизационен план на транспортна фирма за таксиметрови услуги при условията на сключен лизингов договор“, XV научна конференция с международно участие “Транспорт – 2005”, София, 2005, с. III-63. ISBN 954-12-0115-6, ISSN 1312-3823.
- [2] Регламент (ЕС) 2017/1986 на Комисията от 31. октомври 2017 г. за изменение на Регламент № 1126/2008 за приемане на някои международни счетоводни стандарти в съответствие с Регламент (ЕО) № 1606/2002 на Европейския парламент и на Съвета във връзка с Международен стандарт за финансово отчетване 16;
- [3] МСС 17 Лизинг Европейски вестник, достъпен онлайн на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1563131661646&uri=CELEX:32003R1725>
- [4] Закон за счетоводството, обн. ДВ бр. 95/08.11.2015 г., в сила от 01.01.2016 г.
- [5] Национален статистически институт, достъпен онлайн на: www.nsi.bg;
- [6] РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 1606/2002 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА, 19.07.2002 г. за прилагането на международните счетоводни стандарти;
- [7] Брезоева, Б., „Новият МСФО 16 Лизинг и промени в други МСФО, приложими за 2019 г.“, семинар, София, 2019 г.
- [8] Йосифова, Д. Същностна разлика между номиналния и ефективния годишен лихвен процент, сп. Счетоводство плюс, бр.3/2013, ОРКП "Мисъл", ISSN: 1311-0497, с. 10-12
- [9] Касърова, В., Новите метрики на корпоративния финансов успех, изд. Евдемония продъкшън, София, 2013 г., с. 8-9

[10] Касърова, В., „Модели и показатели за анализ на финансовата устойчивост на компанията“, студия Нов български университет

LEASES – THE IMPACT OF THE ALTERATIONS IN THE ACCOUNTING REGULATORY FRAMEWORK ON THE TRANSPORT ENTERPRISES’ PERFORMANCE

Magdalena Petrova-Kirova

mpetrova_kirova@abv.bg

*Todor Kableshkov University of Transport
158 Geo Milev Street, Sofia
BULGARIA*

Key words: *leases, right-of-use assets, lease liabilities*

Abstract: *From the 1st of January 2019 the novel International Financial Reporting Standard – IFRS 16 Leases entered into force and, therefore, a single model was introduced for accounting the finance and operating leases in the case of lessees. The principal amendments are regarding the operating leases. In accordance with the alterations, leased assets ought to be classified as “right-of-use assets” and to be integrated in the lessees’ balance sheet. On the one hand, this variation refers to the necessity of augmenting the information’s comparability engage in entities’ financial reports with respect to the finance and operating leases’ accounting. On the other hand, it is dictated by the insufficient disclosure of enterprises’ information in conjunction with the operating leases. The lessors and lessees purpose consists in satisfying stakeholders’ informational needs and, in that way, providing them with trustworthy information in connection to the influence that is caused on the entity’s financial and property status by leasing contracts. This alteration in the regulatory framework will have an essential impact on part of the transport enterprises’ financial performance which realize freight and passenger carriages with rented transport means. Subject of the following report are transport enterprises with contracts regarding operating leases that do not have at disposal their own fleet and whose annual financial reports are prepared in accordance with the international accounting legislation.*